

Sevara

לימוד שיש בו סברא

פרשת בראשית

בראשית א, א – ו, ח · 5 דברי תורה

בפרשה

אלוהים ברא בראשית	1
צלם, תבנית ועיצוב שיער	2
הרמב"ם על חטא אדם הראשון	3
למה התורה פותחת בסיפורים ולא במצווה? לימוד ערכים מהתנ"ך היום	4
מצוות פעולה ומצוות תוצאה: עיון במצוות פריה ורביה	5

תובנות על פרשת השבוע ועל המועדים

בשפה פשוטה וברורה

לפני שמתחילים

המטרה: שכל אחד יוכל לקרוא ולהבין בקלות – גם מי שלא רגיל ללשון של בית המדרש.

"בקצרה"

כל דבר תורה נפתח בתיבה קצרה שמסכמת את הרעיון המרכזי במשפט או שניים.

מושגים מוסברים

מונחים כמו "חפצא וגברא", "קל וחומר" או "זמן גרמא" מוסברים במילים פשוטות, במקום שבו הם מופיעים.

משפטים קצרים

רעיון אחד בכל משפט. רשימות, טבלאות ותיבות השוואה – כשהן עוזרות להבין.

סדר לפי הלוח

דברי התורה מסודרים לפי סדר הפרשות והמועדים. ההערות מופיעות בתחתית העמוד.

פרשת בראשית

1. אלוהים ברא בראשית
2. צלם, תבנית ועיצוב שיער
3. הרמב"ם על חטא אדם הראשון
4. למה התורה פותחת בסיפורים ולא במצווה? לימוד ערכים מהתנ"ך היום
5. מצוות פעולה ומצוות תוצאה: עיון במצוות פריה ורביה

אלוהים ברא בראשית

בקצרה: לפי המסורת, שבעים חכמים תרגמו את התורה ליוונית. כל התרגומים היו זהים. למשל הם תרגמו: "אלוהים ברא בראשית" במקום "בראשית ברא אלוהים". למה, ומה זה מלמד על המילה "אלוהים"?

לפי המסורת (מגילה ט.), שבעים (או שבעים ושניים) חכמים תרגמו את התורה ליוונית באלכסנדריה, בסביבות שנת 270 לפני הספירה, לבקשת המלך תלמי השני. הם תרגמו במקביל, איש איש בפני עצמו, אך כשהשוו את התרגומים – כולם היו זהים. למשל, במקום לתרגם "בראשית ברא אלוהים", כולם תרגמו "אלוהים ברא בראשית". רש"י שם מסביר: כדי שלא יחשבו הגויים ש"בראשית" הוא שם של ישות קדמונית שברא את "אלוהים", ומכאן שיש שני אלים.

בהסבר הזה שני קשיים: מי בכלל שמע על אל בשם "בראשית"? ועוד הדקדוק ביוונית, כמו בשפות הודו-אירופיות אחרות שונה מהעברית, ולכן החשש של החכמים מהבנה שגויה לא היה רלוונטי. כלומר, מבנה השפה אינו מאפשר בלבול בין עושה הפעולה (God) לזמן הפעולה (in the beginning).

תוספות (ד"ה אלוהים) מציעים הסבר אחר: היוונים חשבו שיש לומר קודם את שם הבורא, ולכן היו עלולים לטעות ש"בראשית" הוא הבורא. שורש הבעיה: בעברית המקראית הפועל ("ברא") קודם לנושא ("אלוהים") – כמו "אל בית הספר הלך דן" במקום "דן הלך לבית הספר".

זווית אחרת: הבעיה היא במילה "אלוהים"

אפשר גם לומר שהבעיה לא הייתה במילה "בראשית" אלא במילה "אלוהים" עצמה – מילה בלשון רבים. אכן עזרא מסביר שזו לשון כבוד, כמו "אנחנו המלכות" בשפות אירופיות. גם הרמב"ם תומך בכך, ומסביר שלכן פונים לקב"ה בלשון רבים (אדנות בלשון רבים ולא "אדוני").

בתלמוד הירושלמי (ברכות פ"ט), רבי שמלאי משיב לכופרים שהקשו על לשון הרבים: הפסוק כתב "ברא" בלשון יחיד ולא "בראו" בלשון רבים, ומכאן שמדובר באל אחד. אבל ההוכחה הזו עובדת רק בעברית: בשפות אירופיות אין הבדל בין "ברא" ליחיד ל"בראו" לרבים (כמו באנגלית "create" משמש לשניהם). אפשר לשער שדווקא בגלל זה הוזזה המילה "אלוהים" לתחילת הפסוק ביוונית – כדי להדגיש שמדובר ב"רבים מלכותיים" ולא ברבים ממש.

אולי "אלוהים" כאן כלל אינו שם של אל

מעניין לציין: כמה מפרשים (מדרש רבה כז ד; רמב"ן בראשית ו ו) סברו שהמילה "אלוהים" (לפחות במקומות מסוימים בפרשתנו) אינה שם של האל עצמו, אלא מתייחסת למלאך שה' הפקיד בידו את ניהול העולם. רעיון זה מקל על כמה פסוקים קשים – למשל "וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם... וַיִּתְּעַצֵּב אֶל לִבּוֹ": לא ה' עצמו התאכזב, אלא המלאך המנהל.¹

¹המפרשים הללו מזכירים טעות שראיתי אצל כמה אדמורי חב"ד: הרש"ב (האדמו"ר החמישי) סבר שהקב"ה לא רק יכול לברוא אל שווה-לו, אלא אכן עשה זאת. כך כתב על הפסוק "ויקרא לו אל אלהי ישראל": הקב"ה קרא ליעקב "אל" – ודחה את בעל העיקרים כמי ש"לא דק בדברים". והאדמו"ר השביעי הוסיף שגם היכולת להתלבש בגוף אינה מנועה מהקב"ה, מכוח כל-יכולתו (ליקוטי שיחות טו, הערה 3). פלאי פלאים: עיקרי הנצרות – שיתוף והתגלמות – מוצאים מקום אצל אדמו"רי חב"ד, תחת הטענה שהקב"ה אינו כפוף לסתירות לוגיות. כלומר, סתירה פיזיקלית

כך או כך, גם אחרי מלאכת התרגום, יש עדיין מה לתהות על משמעות הפסוק "בראשית ברא אלוהים".

2

צלם, תבנית ועיצוב שיער

בקצרה: לפי הרמב"ם, המילה "צלם" באדם אינה מתארת צורה פיזית אלא תכלית מופשטת — השכל. ומה בעצם ה"בניין" שבנה אלוהים מצלעו של אדם? דיון מפתיע על קליעת שיער בשבת.

הפסוקים "נִצְעֲשָׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ" ו"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ" יכולים להשתמע כאילו לאלוהים יש צורת אדם. הרמב"ם, בתחילת "מורה נבוכים", יוצא נגד תפיסה כזו, שהייתה רווחת בימי הביניים.

ההבחנה של הרמב"ם

לדעתו, יש מילים שמתארות אך ורק מבנה פיזי (כמו "תואר" או "תבנית"), ולכן אינן מתאימות לאלוהים. לעומת זאת "צלם" ו"דמות" הן מילים מופשטות. הרקע הפילוסופי: בימי הביניים רווחה התפיסה שלכל דבר יש "תכלית" — שעון טוב הוא זה שמראה שעה נכונה, מכונת טובה היא זו שנוסעת היטב. תכלית האדם, לפי זה, היא הידע — השכל. זהו ה"צלם" של האדם: לא צורתו הפיזית, אלא שכלו, ובזה יש לו מכנה משותף עם אלוהים.

אלא שיש ברכה בברכת "שבע ברכות" שנראית סותרת: "...אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו..." — הרי "תבנית" היא מילה פיזית לשיטת הרמב"ם! הסמ"ג מביא בשם רב סעדיה גאון שיש לקרוא "ובצלם דמות תבניתו" עם וא"ו החיבור: אלוהים ברא את האדם בצלמו, ואחר כך ברא את האישה לפי תבניתו הפיזית של האדם. אבל רב סעדיה גאון הוא הפוסק היחיד שהוסיף את הוא"ו — כולם, כולל הרמב"ם עצמו, מעתיקים את הברכה בלעדית. מפרשים אחרים מציעים ש"תבניתו" מתייחסת רק לקשר בין הגוף לנפש, ולא לתכונה כלשהי של אלוהים.

סלון הכלות בגן עדן

המשנה (שבת צד): אוסרת איפור וטיפוח שיער בשבת: קליעת שיער, כחילת עיניים וסידור השיער. כולם מסכימים שהדבר אסור — המחלוקת היא רק בחומרה: חכמים אוסרים מדרבנן, רבי אליעזר מחייב מהתורה. הגמרא מבררת לאיזו מלאכה זה שייך: כוחלת — משום צובעת; גודלת ופוקסת (קולעת ומסדרת) — משום בונה. הגמרא תמהה: וכי יש כאן "דרך בנייה"? ומשיבה בדרשת רבי שמעון בן מנסיא על "ויבן ה' אלוקים את הצלע" — הקב"ה קלע את שיער חוה לפני שהביא אותה לאדם, שכן "בנאית" הוא כינוי לקולעת שיער.

נוגדת את חוקי הטבע שהקב"ה ברא (ולכן הוא יכול לחרוג מהם בנס), ואילו סתירה לוגית סותרת את הגדרת המושגים עצמם בכל עולם אפשרי. הקב"ה "כפוף" ללוגיקה משום שסתירה לוגית אינה "דבר" שניתן לבצע אלא נונסנס ומלל ריק בלבד, ולכן אין בכך שום מגבלה על כל-יכולתו.

איזו קליעה נחשבת "בנייה"?

ייתכן שהכוונה לתסרוקות הרומיות של התקופה — מבנים גבוהים ומורכבים, הנראים בפסלי נשים רומיות מכובדות. יש מחקר לפיו נשות רומא אף תפרו את השיער בחוט ומחט ליצירת מבנה יציב. הדבר גם מסביר מדוע אין כאן בעיה של "בניין שאינו עשוי לקיום".

האם יש "בונה" בגוף האדם?

יש מחלוקת אם איסור "בונה" חל על דבר שאינו מחובר לקרקע, כגון כלים. אבל גם לשיטה המחייבת בנין בכלים, ה"אבני נזר" מוכיח שאין בנין בגוף האדם: הרמב"ם (שבת י, יז) פוסק שהמפס מורסא חייב משום "מכה בפטיש", ולא משום "בונה". קשה אם כן: איך פסק

הרמב"ם שהקולעת חייבת דווקא משום בונה?

תירוצו: תיקון קטן בגוף, כמו פתיחת מורסא, אינו "בניין". אבל בריאת האישה מן הצלע — יצירת כלי שלם מאפס — כן נחשבת בנייה.

קושי על התירוצ

האבני נזר מניח שה"בנייה" בפסוק היא בריאת האישה עצמה. אך בברכות (סא.) נחלקו רב ושמואל במהות הצלע: לדעה אחת — "פרצוף" (האדם נברא דו-פרצופי, זכר ונקבה יחד, והאישה הופרדה ממנו). לדעה שנייה — "זנב" (האישה נבנתה מחתיכת בשר נוספת). הגמרא מציינת: לשיטת "זנב", "ויבן" מתאים לבריאה עצמה. אבל לשיטת "פרצוף" — מה פירוש "ויבן"? על כך בדיוק עונה דרשת רבי שמעון בן מנסיא: לא בריאת האישה, אלא קליעת שיערה.

מכאן שה"בנייה" בפסוק אינה יצירת האישה כלל, אלא קישוטה לפני שהובאה לאדם — כלומר, סלון הכלות הראשון נפתח בגן עדן, והקב"ה עצמו שימש בו מעצב שיער.

3

הרמב"ם על חטא אדם הראשון

בקצרה: לפי הרמב"ם, מטרת האדם היא השכל. מכאן קושיה: אם כן, מה רע היה בכלל בחטא עץ הדעת, שהביא לאדם דעת? ומה בעצם רכש אדם הראשון כשחטא?

ראינו כיצד הרמב"ם תפס את המילה "צלם": תכלית האדם היא השכל. תפיסה זו מערבת, לפי מושגינו היום, בין "טוב" ל"צודק". כשאנחנו אומרים ששעון "טוב", אנחנו מתכוונים שהוא ממלא את תפקידו היטב. אבל כשאנחנו אומרים שאדם "טוב" כי אינו גונב ועוזר לזולת, אנחנו מתכוונים למשהו אחר לגמרי. הרמב"ם, לעומת זאת, סבור שאדם טוב הוא זה שהשיג את תכליתו — השכל.

הקושיה

"איש מלומד הקשה עלי לפני שנים רבות קושיה מופלאה... מפשוטו של מקרא נראה שהכוונה הראשונה הייתה שהאדם יהיה כשאר בעלי החיים בלי שכל ובלי מחשבה... וכאשר המרה גרם לו מריו בהכרח את השלמות הגדולה ביותר לאדם... ומפליא הוא שעונשו על מריו הוא שניתנה לו שלמות שלא הייתה לו, והיא השכל."

במילים אחרות: התפיסה התמימה רואה את אדם לפני החטא כמעין "אידיוט מאושר" בגן עדן, ולאחר החטא הוא נענש בעבודה קשה — אך זוכה בתמורה בשכל. איזה עונש הוא זה?

תשובת הרמב"ם

הרמב"ם משיב: מה שרכש אדם הראשון מעץ הדעת אינו שכל ("מושכלות") אלא סוג אחר של ידע — מושגים אסתטיים-חברתיים ("מפורסמות"), מה שהיינו מכנים היום "תרבות": אופנה, נימוס, טעם. אלה הן הסכמות חברתיות שאין להן קשר ל"אמת", ולכן אין ממש טעם לדון בהן. השכל עצמו, לעומת זאת, טוב תמיד — ולכן לא ייתכן שהחטא באמת "שילם".

1. האם תרבות היא נטל? לדעת הרמב"ם — כן: הזמן והמשאבים המושקעים בבגדים, מזון, שירה ותיאטרון היו יכולים להיות מושקעים בפיתוח השכל.

2. האם באמת יש רק שתי קטגוריות — שכל ותרבות? היום נוסף כמעט אינסטינקטיבית קטגוריה שלישית: המוסר. אנחנו רואים את הסדר המוסרי כדבר שאינו נובע מן השכל (אלא מעין אקסיומה), ובכל זאת איננו מוכנים לומר שאין טעם לדון בו.

מה היה מצבו המוסרי של אדם לפני החטא? האם הוא היה מסוגל להכות את חווה ללא מצפון? זו שאלה פתוחה, אבל נראה שהרמב"ם מנסה לשייך את המידות הטובות אל השכל: תכלית האדם השלם כוללת גם מה שאנו מכנים היום "מוסר", אבל המניע שונה לגמרי. האדם ה"אתי" מתעניין בזולת, ואילו "אדם השלם" אצל הרמב"ם מתעניין בעצם התפתחותו — אלא שדרך אגב, זה מוביל אותו לגמול חסד.

בדומה לכך, החייל ה"טוב" בעיני מפקדים רבים אינו תמיד הפטריוט האידיאלי, אלא ההרפתקן החזק שמבקש להוכיח את עצמו. שני הסוגים עשויים להיראות זהים כלפי חוץ, אך המניע שונה בתכלית.

4

למה התורה פותחת בסיפורים ולא במצווה? לימוד ערכים מהתנ"ך היום

בקצרה: פעם התנ"ך לימד את העולם ערכים בסיסיים ומוסר. היום זה כבר נמצא במצפון שלנו, ולכן בסיפורי התנ"ך אנחנו בעיקר מוצאים את מה שכבר האמנו בו.

קושיית רבי יצחק

רש"י פותח את פירושו לתורה בדברי רבי יצחק: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החודש הזה לכם', שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית?"

החשוב כאן הוא לא התשובה, אלא ההנחה שבשאלה. רבי יצחק מניח שהתורה היא בעיקר ספר של ציווי והוראה. לפי זה, כל חלק שאין בו מצווה צריך הצדקה. וזה לא מעט: כל ספר בראשית ורבע מספר שמות.

"ספר הישר"

המסורת קוראת לספר בראשית "ספר הישר", ולא "ספר החוק" או "ספר המצוות". הסיבה: האבות והאמהות היו אנשים ישרים. הדרך שבה חיו והחליטו היא מודל לחיקוי.

הטענה

כנראה שפעם התנ"ך שינה את העולם. הוא לימד אנושות אכזרית מהו מוסר בסיסי.

היום המשימה הזו כבר הושלמה. ערכי המוסר נכנסו עמוק למצפון האנושי. לכן כשאנחנו קוראים בתנ"ך, איננו לומדים ממנו מוסר חדש. אנחנו מוצאים בו אישור למה שכבר האמנו בו.

שני דברים שקורים כשקוראים היום בתנ"ך

1. מסר מוכר. אם אדם מוצא מסר כמו "צריך להיות ענו", זה לא לימוד של משהו חדש. זה רק חיזוק של מה שהמצפון שלו כבר אומר לו.

2. מסר שנראה לא מוסרי. אדם לא יאמר "טעיתי מוסרית". הוא יפרש את הפסוק מחדש: כהוראת שעה (דין שנאמר רק לאותו זמן), כמשל, או בפירוש דחוק, עד שיתאים לתחושה המוסרית שלו. כמו הכלל התלמודי "עדיף לדחוק בלשון מאשר לדחוק בסברא": עדיף לפרש את המילים באופן קצת מאולץ, מאשר לקבל רעיון שהשכל דוחה.

המסקנה: בחלקים שאינם הלכה, אנחנו מפרשים את התנ"ך לאור המצפון שלנו, ולא להפך. מקור המוסר היום הוא המצפון, לא הטקסט. וכך גם בעובדות: במעשה בראשית התורה לא באה ללמד אותנו פיזיקה או גיאולוגיה, וכבר הראשונים לימדו שפרשת הבריאה אינה כולה כפשוטה. הטקסט הוא לכל היותר מקור השראה.

5

מצוות פעולה ומצוות תוצאה: עיון במצוות פריה ורביה

בקצרה: מצוות פרו ורבו דורשת בן ובת בפועל — נשמע כמו "מצוות תוצאה". אבל התוצאה אינה בידי האדם, רק הפעולה. איזו הגדרה נכונה, ומה ההבדל ההלכתי בין השתיים?

אדם מישראל מצווה להביא לעולם שני צאצאים — בן ובת. לכאורה זו "מצוות תוצאה" מובהקת: התורה מעוניינת בהמשכיות, לא בפעולות המביאות אליה. אלא שהתוצאה אינה בידי האדם אלא בידי שמים — כל שבידיו הוא הפעולה. ייתכן אפוא שההלכה מגדירה את המצווה כ"מצוות פעולה", אף שבאמת רצונה הוא במצב עצמו.

ראיות שזו מצוות תוצאה

- ההלכה דורשת שיהיו לאדם בן ובת, ושגם להם עצמם יהיו בן ובת — הקיום נמדד לפי מצב קיים בפועל, לא לפי ביצוע פעולה.
- מי שהוליד בנים ומתו — לא קיים את המצווה, אף שביצע את הפעולה.
- לפי כמה ראשונים, המוליד ממזר קיים את המצווה, ואין את הבעיה "מצווה הבאה בעבירה" (קיום מצווה שנעשה על ידי עבירה) — כי העבירה והמצווה אינן מתרחשות באותו רגע².
- גוי שהוליד בנים ונתגייר יצא ידי חובת פריה ורבייה — הנדרש הוא שבפועל יהיו לו צאצאים, גם אם נולדו בשעת הפטור³. ולכן הבן הראשון שנולד לאחר הגיור אינו נחשב בכור לענין פי שניים בירושה (יבמות סב).

²נחלקו הראשונים האם הכלל "מצווה הבאה בעבירה" תקף מן התורה או רק מדרבנן.

³אמנם יש סוברים כי גם הגויים מצויים בפריה ורביה.

ראיה שזו מצוות פעולה

עבד ששייך לשני אדונים — אחד שחרר את חלקו והשני לא — הוא חצי עבד וחצי בן חורין (חופשי) ואסור לו להתחתן עם בת ישראל (כי הוא עדיין חצי עבד) ולא עם שפחה (כי הוא כבר חצי בן חורין), ולכן בית הדין מכריח את האדון השני לשחרר אותו לגמרי. שואלים בתוספות (בבא בתרא יג.): למה צריך לכפות, הרי מצוות פרו ורבו אמורה לדחות את האיסור ("עשה דוחה לא תעשה"), ועונים שמצוות עשה דוחה איסור רק כששניהם קורים באותו רגע ממש, אבל כאן האיסור קורה בתחילת המעשה (העראה) והמצווה מתקיימת רק בסוף (גמר ביאה).

מכאן: מה שמוטל על האדם הוא פעולת הביאה עצמה, ואילו התוצאה (הלידה) אינה לגמרי בשליטתו — אף שתכלית המצווה היא דווקא התוצאה.

השלכות

- אישה מתעברת ממי אמבטיה שהיה בהם זרע, בלי שום ביאה או מעשה מצד האב. נפקא מינה למצוות פרו ורבו: יש תוצאה (בן או בת), אבל אין שום פעולת מצד האב. כמה פוסקים (בית שמואל אבן העזר א כח; בית שמואל שם סק"י) כתבו שהוא קיים את המצווה.
- שאלה נוספת מתחדדת מכאן: האם מצוות צריכות כוונה? למאן דאמר שצריכות — האם דווקא בשעת הביאה, או שדי בכוונה בשעת הלידה (המצווה עצמה)? נראה כי לכל הדעות — מצוות תוצאה אינן טעונות כוונה.
- מבשל וזורע בשבת: האם האיסור חל על התוצאה (הבישול/ההשרשה בפועל) או על המעשה עצמו (ההנחה על האש/בקרקה)? נפקא מינה: מי שהניח סיר בערב שבת והתבשל בשבת עצמה. וכן מי שזרע בשבת ולקט את הזרע מהקרקה בחול לפני שהשריש. האם התברר למפרע שהו פטור?
- מילה — חזרה על ציצין (שאריות עור קטנות במקום המילה) שאינם מעכבים: לשיטת הטור (יורה דעה רסד) לא חוזרים עליהם בשבת אך כן בחול; לרמב"ם לא חוזרים כלל. תלוי אם המצווה היא "למול" (הפעולה, שתמה עם סיומה) או "להיות מהול" (המצב, שאפשר להמשיך להדרו).
- צדקה: האם היא מצוות פעולה (נתינה, המשפרת את מידות הנותן) או מצוות תוצאה (שיפור מצב העני)? התלמוד עצמו נראה סותר את עצמו בעניין זה, ומדברי הרמב"ם נראה ליישב: בלאו ("לא תאמין" מצווה קצב) הדגש הוא על הנותן שלא יקנה מידת קמצנות; בעשה ("נתן נתן" מצווה רלב) הדגש הוא רק על שיפור מצב העני.

אפשרות שלישית: אין מצוות תוצאה כלל

הרב צבי פסח פרנק מציע לחלק בין קיום המצווה לבין השגת פטור ממנה: המוליד ממזר, או שהוליד כשהיה גוי, לא קיים את המצווה — אך כבר פטור ממנה, כי התוצאה המבוקשת הושגה בפועל. לפי זה, למעשה אין "מצוות תוצאה" כלל: לכל היותר יש "מצוות פעולה הדורשת השגת תוצאה" — וכשהתוצאה מושגת בלי הפעולה, אין קיום, אבל יש פטור.

טעם המצווה מול גדרה

הרמב"ם (ספר המצוות, שורש שני) פוסק שאין דורשים טעמים גם כשהתורה עצמה מגלה אותם. הסבר אפשרי: כשמדובר במצוות פעולה, מה שקובע את פרטי הדין הוא הפעולה — לא התוצאה. לכן גם כשיודעים את הטעם (=התוצאה הרצויה), הוא לא יכול לקבוע את פרטי ההלכה. למה? לפעמים כי התוצאה בכלל לא תלויה באדם (כמו הולדת ילדים), ולפעמים משיקולים אחרים.

זהירות: הטיעון הזה כמעט מדי חזק

יש בעיה: אפשר להעלות את אותו טיעון על כמעט כל מצווה, ואז הוא כבר לא אומר כלום. תמיד אפשר לטעון "הטעם רק הסביר למה בחרו בפעולה הזאת, אבל בפועל קובעת רק הפעולה" — גם כשאין לזה באמת בסיס. הטיעון נחלש (ודווקא בגלל זה משכנע יותר) במקרה שבו התוצאה עצמה תלויה לגמרי באדם, כמו בניית מעקה: שם הפעולה (הבנייה) והתוצאה (מניעת נפילה) הם בעצם אותו דבר — ולכן דווקא שם קשה לטעון שיש הבדל בין הטעם לגדר.